

แปล

ซอฟต์แวร์

แปล

คำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม

Translating Soft Power: Translating Culturally Specific Items

กฤติยา รัตนากานตะดิลก

แปลซอฟต์แวร์:
แปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม
Translating Soft Power:
Translating Culturally Specific Items

โดย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤติยา รัตนานะดิลา

ผู้เขียน

คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

แปลซอฟต์แวร์: แปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม

Translating Soft Power: Translating Culturally Specific Items

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤติยา รัตนกานตะติก

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

กฤติยา รัตนกานตะติก.

แปลซอฟต์แวร์: แปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม

Translating Soft Power: Translating Culturally Specific Items.--

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2568.

192 หน้า.

1. ซอฟต์แวร์. 2. วัฒนธรรมประชานิยม. I. ชื่อเรื่อง.

327.111

ISBN 978-616-629-102-5

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. 2558

จำหน่ายในรูปแบบออนไลน์ ครั้งที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2568

ช่องทางการจำหน่าย <https://www.chulabook.com/main-ebook>

ราคา 120 บาท

จัดทำโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤติยา รัตนกานตะติก
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
15 ถนนกาญจนวนิชย์ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 90110
โทร. 093-748-7699 e-mail: gritiya.r@psu.ac.th
<https://www.psu.ac.th>

สั่งซื้อได้ที่ ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330
<http://www.chulabook.com>
โทร. 08-6323-3703-4
customer@cubook.chula.ac.th, info@cubook.chula.ac.th
Apps: CU-eBook Store

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการทุนผลิตหนังสือและตำรา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ประจำปีงบประมาณ 2567 ผู้เขียนขอขอบคุณคณะฯ สำหรับทุนสนับสนุนดังกล่าว ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสามท่านที่ได้ให้ข้อเสนอแนะอันมีค่าในการประเมินคุณภาพหนังสือ

จุดประสงค์ของการเขียนหนังสือเล่มนี้คือเพื่ออธิบายเรื่องบทบาทของการแปล โดยนำองค์ความรู้ทางทฤษฎีการแปลที่ได้รับการยอมรับในวงกว้างในสาขาการแปลศึกษา (Translation Studies) มาเรียบเรียง และวิเคราะห์และสังเคราะห์คำแปลที่อยู่ในตัวบทประเภทต่าง ๆ หนังสือในสาขาการแปลศึกษาที่เผยแพร่เป็นภาษาไทยมีน้อย ผู้เขียนตั้งใจเผยแพร่องค์ความรู้ที่เป็นปัจจุบัน (updated) และสอดคล้องกับยุคสมัย (relevant) ให้แก่สาธารณชน และผู้เขียนประสงค์ที่จะเป็นฟันเฟืองหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้าใจเรื่องบทบาทและอำนาจของการแปล

ในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนใช้หลักเกณฑ์การถอดอักษรไทยเป็นอักษรโรมันแบบถ่ายเสียงและหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาอังกฤษของสำนักงานราชบัณฑิตยสภา เว้นแต่เป็นคำที่รู้จักหรือใช้กันอย่างแพร่หลายอยู่แล้วในสังคมไทย และผู้เขียนใช้รูปแบบการอ้างอิง APA, 7th Edition เมื่อผลงานที่อ้างอิงถึงเป็นของผู้เขียนต่างชาติ ผู้เขียนยึดหลักเกณฑ์การทับศัพท์ภาษาอังกฤษของสำนักงานราชบัณฑิตยสภาในการถ่ายเสียงนามสกุลของผู้เขียนต่างชาติ เมื่อนามสกุลของผู้เขียนต่างชาติเป็นภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ ผู้เขียนถ่ายเสียงนามสกุลตามภาษานั้น ๆ

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือเล่มแรกในชีวิตการทำงานของผู้เขียน และเป็นผลงานทางวิชาการฉบับแรกที่คุณเขียนผลิตออกมาเป็นภาษาไทย ผู้เขียนอยากกล่าวคำขอบคุณสาขาวิชาภาษาต่างประเทศ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่อนุญาตให้ผู้เขียนลาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางวิชาการรวม 7 เดือน ขอขอบคุณศาสตราจารย์ ดร. มาร์ติน ซีเกอร์ (Prof. Dr. Martin Seeger) ที่ให้คำปรึกษาเรื่องคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ อาจารย์เมตตาอุทิศศิษย์คนนี้เสมอมา ขอขอบคุณมาก ๆ ค่ะที่สละเวลามาตอบคำถาม ผู้เขียนอยากขอบคุณพ่อแม่ที่เป็นศูนย์รวมทุกสิ่ง ทั้งความรัก ความห่วงใย ความเข้าใจและกำลังใจ และน้องชายผู้ล่วงลับไปแล้วที่ยังเป็นแรงบันดาลใจ ผลักดันให้ผู้เขียนกล้าคิดและกล้าทำเสมอ ขอขอบคุณลูกพี่ลูกน้อง พี่ทิพย์ พี่แอ๊ดและพี่น้อง ที่รักและดูแลน้องคนนี้เหมือนเป็นน้องสาวแท้ ๆ เพื่อนสนิททั้ง 4 คนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะเดียวกัน ลูกหนู, บอยน์, เคียง และแป๊ก สนับสนุนผู้เขียนหลาย ๆ ด้าน

ทั้งทางวิชาการ ให้กำลังใจ ปลอบใจ รวมถึงส่งดอกไม้มาแสดงความยินดีเมื่อผู้เขียนทำสำเร็จตามเป้าหมายไปอีกชั้น กลุ่มคนอีกกลุ่มที่ผู้เขียนอยากขอบคุณคือน้อง ๆ ในชมรมติเบต (CUDS) น้องยอด น้องก้านและน้องโอ ที่เอาใจช่วยพี่คนนี้ทุก ๆ เรื่องมาเกือบสองทศวรรษแล้ว ผู้เขียนขอขอบคุณคุณอาจารย์ที่สาขาวิชาภาษาต่างประเทศ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ที่ถามไถ่ แสดงความห่วงใย และให้กำลังใจตลอดช่วง 7 เดือนที่ผู้เขียนลาเขียนหนังสือ นอกจากนั้นแล้ว ครูขอขอบคุณลูกศิษย์ของครูทุกคนที่ช่วยให้ครูได้ขัดเกลาทักษะการสอน กลุ่มวิชาการแปลในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา และบทเรียนบางส่วนได้มาเติมเต็มเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้

ผู้เขียนอยากขอบคุณนักวิชาการที่มอบความรัก ความห่วงใย ความปรารถดีต่อกัน ทั้งพี่แพรว, พี่แนนและน้องนอย ในกลุ่มเพื่อนที่เรียนจบจากโรงเรียนมัธยมปลายแห่งเดียวกัน (โรงเรียนหาดใหญ่วิทยาลัย) ที่เป็นกำลังใจและรับฟังเพื่อนเสมอ เพื่อนขอบคุณผู้ ตุน และอวยที่ช่วยตรวจแก้การใช้ภาษาไทยให้ ออยเป็นบรรณาธิการให้เพื่อนโดยไม่หวังอะไรตอบแทนเลย สุดท้ายแล้ว ผู้เขียนอยากขอบคุณพี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ และครูจากสตูดิโอโยคะฟลาย, ฟิตเนส เวิร์สต์ และแอบโซลูต ยูทุกคนที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เขียนสุขภาพแข็งแรงและจิตใจปลอดโปร่ง ผู้เขียนเป็นคนโชคดี ที่เมื่อหันซ้าย หันขวา ตีลังกากลางหลัง ผู้เขียนมองเห็นและรับรู้ได้ว่ามีคนรักผู้เขียนมากมาย

ถ้าชีวิตคือการกำหนดว่าเดินไปได้กี่หลักกิโลเมตร (milestone) แล้ว หนังสือเล่มนี้คือสิ่งที่สะท้อนว่าผู้เขียนเดินมาถึงหลักกิโลเมตรอีกหลักที่ผู้เขียนได้ปักไว้

หากหนังสือเล่มนี้มีข้อบกพร่องอันใด ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

มิถุนายน 2567

กฤติยา รัตนกานตะดิลก

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

สารบัญภาพ

สารบัญตาราง

บทนำ: วัฒนธรรมประจำชาติ = ‘ซอฟต์แวร์’?	1
บทที่ 1 ทำความรู้จักคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม	5
1.1 คำจำกัดความของคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม	5
1.2 ไตรวัฒนธรรม	8
1.3 การนำต้นแบบ ‘ไตรวัฒนธรรม’ มาใช้แบ่งระดับของวัฒนธรรม	10
1.4 วิจัยคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม	12
บทที่ 2 วิธีแปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม	25
2.1 เทคนิคการแปล (Translation procedures)	25
2.2 กรอบมโนทัศน์รวบยอด (Conceptual grid)	38
2.3 การใช้กรอบมโนทัศน์รวบยอดและไตรวัฒนธรรมในการวิเคราะห์ การแปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม	42
บทที่ 3 วิเคราะห์การแปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม คู่ภาษาไทย-อังกฤษ	47
3.1 ตัวอย่างประเภทแจ้งให้ทราบ	49
3.1.1 บทความสารคดีเรื่อง “ร่วมสมัย ไม่ขัดเงิน”	49
3.1.2 รายการอาหารของร้านอาหาร Coffee Beans by Dao	53
3.2 ตัวอย่างประเภทแสดงความรู้สึก (expressive text type)	61
3.2.1 นวนิยายเรื่อง <i>ความสุขของกะทิ</i>	61
3.3 ตัวอย่างโน้มน้าวใจ	78
3.3.1 ภาพยนตร์โฆษณาผลิตภัณฑ์กล้องพานาโซนิค ลูมิคซ์ เอส5II (Panasonic Lumix S5II)	78

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 4 วิเคราะห์การแปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม คู่ภาษาอังกฤษ-ไทย	81
4.1 ตัวบทประเภทแจ้งให้ทราบ	82
4.1.1 บทความสารคดีเรื่อง “An archaeologist suspected something special was buried here. She was right.”	82
4.2 ตัวบทประเภทแสดงความรู้สึก	92
4.2.1 วรรณกรรมเยาวชนเรื่อง <i>Charlotte’s Web</i>	92
4.2.2 ภาพยนตร์การ์ตูนเรื่อง <i>ระตะทุอี (Ratatouille)</i>	100
4.3 ตัวบทประเภทโน้มน้าวใจ	114
4.3.1 ปาฐกถาของเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำประเทศไทย	114
บทที่ 5 การแปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมโดยเครื่องมือแปลอัตโนมัติ	129
บทสรุป: อำนาจกับการแปล	145
ภาคผนวก	151
บรรณานุกรม	155
ดัชนี	177
ประวัติผู้เขียน	181

สารบัญภาพ

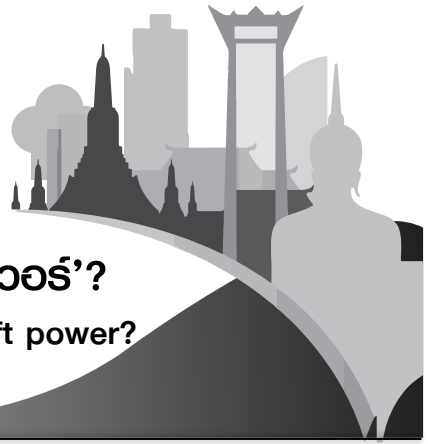
ภาพที่	หน้า
1.1 ต้นแบบภูเขาห้าแฉ่งไตรวัฒนธรรม ดัดแปลงมาจาก ‘Triad of Culture’ ของเอ็ดเวิร์ด ที. ฮอลล์ (Edward T. Hall, 1959)	8
2.1 กรอบมโนทัศน์รวบยอด (Conceptual grid)	40

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 การนำต้นแบบ ‘ไตรวัฒนธรรม’ มาใช้แบ่งระดับของวัฒนธรรม	10
2.1 การวิเคราะห์การแปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม โดยใช้กรอบมโนทัศน์รวบยอดและไตรวัฒนธรรม	42
3.1 คำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมในรายการอาหารและเทคนิคการแปล	53
3.2 คำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมในนวนิยายความสุขของกะทิและฉบับแปล	61
4.1 คำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม คู่ภาษาอังกฤษ-ไทย ในบทความสารคดี	82
4.2 การเปรียบเทียบการแปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมของ ฉบับแปลวรรณกรรมเยาวชนสำนวนที่ 1 และ 2	92
4.3 คำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมในบทพากย์และบทบรรยายใต้ภาพ จากภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องระหะทูอิ	101
4.4 คำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม ‘cheese’ ในบทพากย์โดยแบ่งตามเฟรม	105
4.5 คำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมที่ภาษาอังกฤษยืมมาจากภาษาฝรั่งเศส ในบทพากย์และบทบรรยายใต้ภาพโดยแบ่งตามเฟรม	107
4.6 ความหมายของคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมที่ภาษาอังกฤษยืมมาจาก ภาษาฝรั่งเศสจากพจนานุกรมคอลลิน์ส์, พจนานุกรมและอรรถาภิธานสำหรับ ผู้เรียนชั้นสูงของเคมบริดจ์และพจนานุกรมผู้เรียนชั้นสูงของออกซ์ฟอร์ด	107
4.7 คำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม ‘steamed pike’ ในบทพากย์โดยแบ่ง ตามเฟรม	112
4.8 คำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมในปาฐกถาของเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา ประจำประเทศไทย	115
5.1 ต้นฉบับภาพยนตร์โฆษณา “ศักดิ์สิทธิ์ดีครับ” ของนำสินประกันภัย นาทีที่ 2.34–3.06	132
5.2 คำแปลดิบระดับคำของกุเกิล ทรานสเลต, ไมโครซอฟต์ บิงและ อเมซอน ทรานสเลต	134

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
5.3 คำแปลติระดับประโยคของกุเกิลทรานสเลต, ไมโครซอฟต์ บิง และอเมซอน ทรานสเลต	139
5.4 เปรียบเทียบคำแปลติระดับคำและระดับประโยคของโปรแกรมประยุกต์ กุเกิล ทรานสเลต	140
5.5 เปรียบเทียบคำแปลติระดับคำและระดับประโยคของโปรแกรมประยุกต์ ไมโครซอฟต์ บิง	140
5.6 เปรียบเทียบคำแปลติระดับคำและระดับประโยคของโปรแกรมประยุกต์ อเมซอน ทรานสเลต	140
5.7 เปรียบเทียบคำแปลติระดับประโยคของกุเกิลทรานสเลต, ไมโครซอฟต์ บิง และอเมซอน ทรานสเลต	142
5.8 ต้นฉบับและฉบับแปลโฆษณา “ศักดิ์สิทธิ์ดีครับ” ของนำสินประกันภัย นาทีที่ 2.34–3.06 โดยนักแปลที่เป็นมนุษย์	143

วัฒนธรรมประจำชาติ = ‘ซอฟต์พาวเวอร์’?

Can national culture be equated with soft power?

ปี พ.ศ. 2566 นายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง มีคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 230/2566 แต่งตั้งคณะกรรมการยุทธศาสตร์ซอฟต์พาวเวอร์ แห่งชาติ (กรมประชาสัมพันธ์, 2566) ข้อสังเกตคือการใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ ‘soft power’ ว่า ‘ซอฟต์พาวเวอร์’ ซึ่งเป็นการแปลแบบไม่แปล เป็นเพียงแค่การถ่ายเสียงคำภาษาอังกฤษ เป็นภาษาไทย หรือ ‘transliteration’

นโยบายนี้ของรัฐบาลนำไปสู่การอภิปรายในวงกว้างถึงคำจำกัดความของ ‘ซอฟต์พาวเวอร์’ สำนักข่าวบีบีซี ภาคภาษาไทย ได้นำเสนอข่าวเรื่องนโยบายนี้โดยใช้รูปประกอบเนื้อหาข่าวทั้งหมด 8 ภาพ ภาพ 4 ภาพนั้นเป็นภาพนางร่ำมโนราห์, บัวขาว บัญชาเมฆ นักมวยไทย, หมอนวดแผนโบราณที่กำลังให้บริการนวดเท้านักท่องเที่ยวต่างชาติ และผัดไทย (หทัยกาญจน์ ตรีสุวรรณ, 2566)¹ หากว่าสาธารณชนไม่ทราบว่ ‘ซอฟต์พาวเวอร์’ คือสิ่งใด ภาพทั้ง 4 อาจทำให้ผู้รับสารเชื่อมโยง คำว่า ‘ซอฟต์พาวเวอร์’ กับวัฒนธรรมไทย เมื่อศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนซอฟต์พาวเวอร์ของ ประเทศไทย คณะกรรมการฯ ได้วางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมซอฟต์พาวเวอร์สาขาต่าง ๆ 13 สาขา ในการนี้ อาหาร กีฬาและศิลปะเป็นอุตสาหกรรมซอฟต์พาวเวอร์ 3 สาขา ที่คณะกรรมการฯ

¹ ภาพประกอบอีก 4 ภาพเป็นภาพห้องโถงแห่งประสบการณ์ “สควิดเกม เล่นลุ้นตาย” (Squid Game) ในกรุงโซล สาธารณรัฐ เกาหลี (เกาหลีใต้), ภาพนางแบบในงาน “กรุงเทพฯ เมืองแฟชั่น” ที่จัดขึ้นเมื่อวันที่ 12 ก.พ. 2547, ภาพการหาเสียงของ พรรคเพื่อไทยในปี พ.ศ. 2566 และภาพนพ.สุรพงษ์ สืบวงศ์ลี กรรมการยุทธศาสตร์ซอฟต์พาวเวอร์แห่งชาติ

วางแผนดำเนินการเพื่อนำอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ไทยสู่เวทีโลก (กองยุทธศาสตร์และ
ประสานการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน, 2566)²

การสื่อสารในเวทีโลกทำให้การแปลเข้ามามีบทบาทสำคัญ การตัดสินใจไม่แปลคำว่า
'soft power' เป็นภาษาไทยแบบตรงตัว (literal translation) ว่า "อำนาจอ่อน" หรือ "อำนาจละมุน"
ส่งผลให้ภาษาไทยต้องยืมคำว่า 'soft power' จากภาษาอังกฤษมาใช้ กล่าวคือ การทับศัพท์
จะทำให้คำที่มาจากภาษาต่างประเทศกลายมาเป็นคำไทยเมื่อใช้กันอย่างแพร่หลายและ
มีการบัญญัติความหมายไว้ในพจนานุกรม (naturalisation)

นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน โจเซฟ ไนย์ (Joseph Nye) เป็นผู้บัญญัติคำว่า
'ซอฟต์แวร์' และให้คำจำกัดความคำว่า 'ซอฟต์แวร์' ไว้ในหนังสือ *Bound to Lead*³
ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1990 ว่าเป็นอำนาจที่ทำให้ "ผู้อื่นใครได้สิ่งที่เราเองก็ต้องการ" และสหรัฐฯ
ยังได้เปรียบประเทศคู่แข่งอย่างจีน เพราะสหรัฐฯ มี 'ซอฟต์แวร์' ควบคู่กับ 'ฮาร์ดแวร์'
(hard power) ซึ่งคือแสนยานุภาพทางการทหารและเศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง ไนย์กล่าวเสริมว่า
สหรัฐฯ มี 'ซอฟต์แวร์' เหลือล้น ด้วยมีทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ ทั้งวัฒนธรรม อุดมการณ์
ทางการเมือง และความสามารถในการใช้สถาบันระหว่างประเทศเพื่อกำหนดกรอบการอภิปราย
ประเด็นต่าง ๆ ไนย์กล่าวไว้ในหนังสือ *Soft Power* ที่ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 2014 ว่าถึงแม้ 'ซอฟต์แวร์'
เป็นตัวเสริม 'ฮาร์ดแวร์' (hard power) แต่ขาด 'ซอฟต์แวร์' ไม่ได้ (indispensable)
(Repnikova, 2022)

ไนย์ (Nye, 2022) อธิบายว่า บ่อเกิด 'ซอฟต์แวร์' ของแต่ละประเทศมาจาก 3 แหล่ง
ด้วยกัน แหล่งแรกคือวัฒนธรรมของประเทศ แหล่งที่ 2 คือค่านิยมทางการเมือง เช่น ประชาธิปไตย
และสิทธิมนุษยชน และแหล่งสุดท้ายคือนโยบายของประเทศ ไนย์สรุปว่า 'ซอฟต์แวร์' คือ
ความสามารถในการได้สิ่งที่ต้องการโดยใช้เสน่ห์ดึงดูดใจ มิใช่เพราะบังคับหรืออำสสินจ้าง
(Nye, 2023)

การตีความความหมายของคำว่า 'ซอฟต์แวร์' นั้นมีทั้งการตีความแบบแคบและ
แบบกว้าง ความหมายของ 'ซอฟต์แวร์' แบบแคบคืออิทธิพลทางวัฒนธรรม และความหมายของ
'ซอฟต์แวร์' แบบกว้างคืออำนาจที่ไม่เกี่ยวข้องกับแสนยานุภาพทางการทหาร เป็นอำนาจ
ทางวัฒนธรรมและอำนาจทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่ง โจเซฟ จอฟฟี (Josef Joffe) นักวิชาการ

² อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์สาขาต่าง ๆ ภายในประเทศ 11 สาขา ได้แก่ อาหาร กีฬา เฟสติวัล ท่องเที่ยว ดนตรี หนังสือ
ภาพยนตร์ เกม ศิลปะ การออกแบบและแฟชั่น (กองยุทธศาสตร์และประสานการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน, 2566)

³ แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า "จำเป็นต้องทำหน้าที่ผู้นำ"

และอดีตบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ชาวเยอรมันได้เป็นผู้ที่ตีความความหมายของ ‘ซอฟต์แวร์’ แบบแคบ (Vuving, 2009, p. 3) โดยได้ยกตัวอย่างว่า ‘ซอฟต์แวร์’ ของ สหรัฐฯ นั้นครอบคลุมถึง “กูเกิล มาดอนน่า พิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ (Museum of Modern Art หรือ MoMA ซึ่งตั้งอยู่ในมหานครนิวยอร์ก) และมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด” (Repnikova, 2022)

ไม่ว่าประเทศไทยจะรับเอาคำจำกัดความของนักวิชาการตะวันตกแบบแคบหรือแบบกว้าง มาใช้ สิ่งที่เด่นชัดคือ “วัฒนธรรม” เป็นคำที่ปรากฏอยู่ในการอภิปรายเรื่อง ‘ซอฟต์แวร์’ ซึ่งนักวิชาการการแปลศึกษา (Translation Studies) ได้กล่าวถึง “วัฒนธรรม” กับการแปล นับตั้งแต่เจมส์ เอส. โฮล์มส์ (James S. Holmes) ได้เสนอให้แยกสาขาวิชาการแปลศึกษาออกมา จากสาขาภาษาศาสตร์ในปี ค.ศ. 1972 (Holmes, 1988, pp. 67–80) นักวิชาการในสาขา การแปลศึกษาได้อภิปรายเรื่องวัฒนธรรมกับการแปลเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ในทวีปยุโรป ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ใช้เมื่อกล่าวถึงสิ่งที่เป็นอารยะ (civilized) ในสังคมที่พัฒนาแล้ว ซึ่งความหมายนี้ใช้เรื่อยมาจนถึงศตวรรษที่ 18 (Katan, 2020, p. 133) ความหมายที่ 2 ปรากฏพร้อมกับการเติบโตของสาขามานุษยวิทยา ซึ่งแต่เดิมเน้นศึกษาวิถีชีวิต ของชนบรรพกาล (primitive peoples) ในปัจจุบันได้ขยายขอบข่ายมาศึกษาเครือข่ายในเมือง ที่กระจัดกระจายและชุมชนผู้อพยพข้ามทวีป (Katan, 2020, p. 133) เมื่อสาขาวัฒนธรรมศึกษา ก่อตัวขึ้น จึงมีความหมายอื่น ๆ ของคำนี้ตามมา “วัฒนธรรม” อาจเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึง ความเป็นเลิศหรือวิถีชีวิตที่โดดเด่นและมีลักษณะเฉพาะ แม้กระทั่งว่าเป็นวิถีชีวิตที่ผิดแผก แตกต่าง (exotic) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาอย่างเป็นระบบ และสืบทอดกันโดยไม่รู้ตัว (unconsciously shared) (Katan, 2020, p. 133)

นักวิชาการสาขาการแปลศึกษาส่วนใหญ่เห็นพ้องว่าความหมายในตัวบท (text) ขึ้นอยู่กับ บริบท (context) และขณะทำงานแปล มีการใช้ตัวกรองทางวัฒนธรรม (cultural filter) และ นักแปลมืออาชีพต้องใช้สมรรถนะข้ามวัฒนธรรม (intercultural competence) ซึ่งเดวิด เคตัน (David Katan) ให้จำกัดความว่าเป็น “ความสามารถของนักแปลที่สะท้อนให้เห็นว่าตระหนักรู้และ รับมือกับความแตกต่างได้” (Katan, 2020, p. 133) เคตันยังกล่าวถึงการประสานวัฒนธรรม (intercultural mediation) ว่าคือรูปแบบการแทรกแซง (intervene) ของนักแปล (และล่าม) รูปแบบหนึ่ง ซึ่งนักแปล (และล่าม) จำต้องเข้าไปมีบทบาทเพราะมีระยะห่างระหว่างวัฒนธรรม (Katan, 2013, p. 84) หน้าที่ของผู้ประสาน (mediator) คือเปิดทาง (access) ให้ผู้รับสารได้รับรู้ ข้อมูลที่ไม่คุ้นเคยและแปลกใหม่ (Katan, 2002, p. 188)

การเปิดทางให้ผู้รับสารชาวต่างชาติได้รู้จัก ‘ซอฟต์พาวเวอร์’ ของไทยจำเป็นต้องพึ่งพาการแปล ไม่ว่า ‘ซอฟต์พาวเวอร์’ นั้นจะอยู่ในรูปแบบของชนิดอาหาร ชนิดกีฬา หรือนาฏศิลป์ ล้วนแต่มีลักษณะเฉพาะ แตกต่างจากอาหาร กีฬา หรือนาฏศิลป์ของชนชาติอื่น ลักษณะเฉพาะที่ก่อให้เกิดปัญหาการแปลนั้นไม่ได้มาจากสิ่งที่จับต้องได้ (tangible) เพียงเท่านั้น แต่แนวคิด แนวปฏิบัติ พิธีกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อและศาสนาก่อให้เกิดปัญหาการแปลที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น หากนักแปลต้องใช้เวลาคิดว่าจะแปลคำว่า ‘สไบ’ ออกมาเป็นภาษาอังกฤษเช่นใด นักแปลอาจจะต้องใช้เวลาและพลังงานมากยิ่งขึ้นหลายเท่าเมื่อต้องแปลคำว่า ‘ฤกษ์’ และ ‘ขวัญ’ เป็นภาษาอังกฤษ เพราะ ‘ฤกษ์’ และ ‘ขวัญ’ ไม่ใช่วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ (material culture) แบบเดียวกับ ‘สไบ’ แม้ว่า ‘ฤกษ์’ และ ‘ขวัญ’ จะไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรม ‘ซอฟต์พาวเวอร์’ แต่สิ่งที่สืบทอดกันมาอย่างเป็นระบบและสืบสานต่อกันมาโดยไม่รู้ตัวนี้ยิ่งเน้นให้เห็นถึงระยะห่างระหว่างวัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมตะวันตก

หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือที่ต้องการนำเสนอเรื่องคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม (Culturally Specific Items หรือ CSIs) ระหว่างคู่ภาษาไทย-อังกฤษ และอังกฤษ-ไทย คำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมในภาษาอังกฤษ อาทิ ‘Yorkshire pudding’ ซึ่งเป็นวัตถุที่จับต้องได้ หรือ ‘baby shower’ ที่เป็นการจัดงานตามธรรมเนียมปฏิบัติของประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ หรือ ‘soul’ ซึ่งเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้และความหมายที่ปัญญาธิในพจนานุกรมภาษาอังกฤษนั้นยังยึดโยงกับศาสนาคริสต์ การแปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมในภาษาอังกฤษทั้ง 3 คำข้างต้นเป็นภาษาไทย นอกจากการทับศัพท์ และแปลแบบตรงตัวแล้วยังมีเทคนิคการแปลอื่นใดอีกบ้าง นักแปลจำต้อง “แทรกแซง” มากน้อยเพียงใด และการตัดสินใจของนักแปลก่อให้เกิดการกดทับทางวัฒนธรรมมากน้อยแค่ไหน ล้วนเป็นประเด็นที่จะนำมาอภิปรายในหนังสือเล่มนี้

หนังสือเล่มนี้รวบรวมแนวทางการแปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมในภาษาไทย และภาษาอังกฤษจากตัวบทหลากหลายประเภท เช่น วรรณกรรม สุนทรพจน์และสื่อโสตทัศน (audio-visual media) รวมถึงอภิปรายประสิทธิภาพของปัญญาประดิษฐ์ (AI translators) ในการแปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมด้วย

การแปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมนอกจากจะช่วยลดระยะห่างระหว่างวัฒนธรรมแล้ว ยังทำให้นักแปลได้ตรวจสอบองค์ความรู้ของตนเองด้วยว่าสิ่งที่เราเห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประจำชาติของเราเองนั้น เราเข้าใจสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นถูกต้องและครบถ้วนทุกมิติแล้วหรือยัง การประสานความแตกต่างนั้นจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อเราตระหนักว่าเราไม่รู้ และเริ่มเรียนรู้ และสิ่งที่ไม่คุ้นเคยและแปลกใหม่นั้นอาจจะไม่ใช่สิ่งที่อยู่ในวัฒนธรรมอื่นก็เป็นได้

บทที่ 1

ทำความรู้จักคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม

Getting to know Culturally Specific Items or CSIs

1.1 คำจำกัดความของคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม

นิวมาร์ก (Newmark), อีเวียร์ (Ivir), เฮอร์วีย์และฮิกกินส์ (Hervey and Higgins), พีเดอร์เซน (Pedersen), เคตัน (Katan) และดิกกินส์ (Dickins) เป็นนักวิชาการสาขาการแปลศึกษาในแวดวงวิชาการตะวันตกที่กล่าวถึงวัฒนธรรมกับการแปลและได้นำเสนอเทคนิคการแปลไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งผลงานของนักวิชาการทุกท่านข้างต้นยังได้รับการอ้างอิงจนถึงปัจจุบัน

นิวมาร์ก (Newmark, 1988, p. 94) เสนอวิธีแปล ‘คำทางวัฒนธรรม’ และให้คำจำกัดความคำว่า ‘วัฒนธรรม’ ว่าเป็น “วิถีชีวิตและการแสดงออกให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชน โดยที่ชุมชนนั้นใช้ภาษาของตนเองในการแสดงออก” คำจำกัดความของนิวมาร์กเน้นไปที่ความสัมพันธ์ของ ‘ภาษา’ และ ‘วัฒนธรรม’ คำจำกัดความนี้บ่งชี้ให้เห็นว่าถ้าไม่มีภาษาการแสดงออกให้เห็นถึง ‘วิถีชีวิตของหมู่คณะ’⁴ ก็อาจจะไม่สามารถกระทำได้

ขณะที่อีเวียร์ (Ivir, 1987, p. 37) ได้เสนอวิธีแปล ‘องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ไม่สามารถทดแทนกันได้’ (unmatched) อีเวียร์ไม่ได้นำเสนอคำจำกัดความ แต่ได้กล่าวถึงช่องว่างระหว่างวัฒนธรรม คำที่ไม่สามารถทดแทนกันได้ระหว่างคู่ภาษาต่าง ๆ มีจำนวนมากมายคำที่นักวิชาการสาขาการแปลศึกษา โมนา เบเคอร์ (Mona Baker) ยกตัวอย่างไว้ในหนังสือ

⁴ ความหมายของคำว่า “วัฒนธรรม” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, ม.ป.ป.)

*In Other Words: A Coursebook on Translation*⁵ และเป็นคำที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง และสะท้อนให้เห็นว่ามี ‘องค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ไม่สามารถทดแทนกันได้’ อย่างเด่นชัด คือ คำว่า *arruação* ซึ่งเป็นคำภาษาโปรตุเกสที่ใช้ในประเทศบราซิล มีความหมายที่เฉพาะเจาะจงว่า “การจัดการพื้นที่ได้ต้นกาแฟโดยการกวาดสิ่งปฏิกูลไปไว้แถวกลางเพื่อช่วยให้เก็บเมล็ดกาแฟที่ร่วงหล่นได้ง่ายเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยว” (Baker, 2011, p. 19) ซึ่งเมื่อต้องแปลเป็นภาษาอื่น ๆ ให้มีความหมายครบทุกมิติ จะไม่สามารถกระทำได้โดยใช้คำศัพท์เพียงแค่ว่าเดียว หากคำนี้ปรากฏในโฆษณาในรูปแบบสื่อโสตทัศน (audiovisual media) นักแปลต้องแปลคำนี้ออกมาเป็นภาษาไทยให้สั้น และกระชับเหมือนคำในภาษาต้นฉบับ นักแปลไม่สามารถใช้เชิงอรรถขยายความหรือแปลเชิงอธิบายเหมือนแปลวรรณกรรมได้ นักแปลจึงต้องตัดสินใจเลือกใช้วิธีแปล ‘คำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม’ ที่สอดคล้องไปกับข้อจำกัดในการทำงานแปล ซึ่งผู้เขียนจะนำเสนอเรื่องเทคนิคการแปล และแนวทางการแปลเพื่อการเผยแพร่ในสื่อรูปแบบต่าง ๆ โดยละเอียดในบทอื่นที่ตามมา

นักวิชาการที่เขียนหนังสือร่วมกัน เฮอร์วีย์และฮิกกินส์ (Hervey and Higgins, 2002, p. 21) เลือกใช้คำว่า ‘องค์ประกอบที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรม’ (Culturally relevant features) และให้คำจำกัดความว่าเป็น “สิ่งที่มีลักษณะเฉพาะตามภาษาต้นทาง (source language) และวัฒนธรรมต้นทาง (source culture)” กล่าวคือเมื่อนักแปล แปลตัวบทภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ภาษาต้นทางคือภาษาอังกฤษ ต้นฉบับ (source text หรือ ST) นั้นจึงเขียนขึ้นมาโดยใช้ภาษาอังกฤษ และคำที่ก่อให้เกิดปัญหาการแปลเป็นคำที่มีลักษณะเฉพาะในวัฒนธรรมของประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งวัฒนธรรมของประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษมีทั้งความเหมือนและความต่าง เช่น สำหรับชาวอังกฤษ (รวมถึงชาวออสเตรเลียและชาวนิวซีแลนด์) คำว่า ‘tea’ นอกจากหมายถึง ‘ชา’ แล้วนั้น ยังหมายถึงอาหารมื้อเย็นอีกด้วย (the main evening meal⁶) เมื่อนักแปลต้องแปลคำว่า ‘tea’ ออกมาเป็นภาษาไทยในฉบับแปล (target text หรือ TT) นักแปลจำเป็นต้องพิจารณาบริบทร่วมด้วยว่าผู้เขียนต้นฉบับ (source text author) นั้นต้องการอ้างอิงถึงสิ่งใด⁷

นอกจากนั้น พีเดอร์เซน (Pedersen, 2008, p. 102) ยังนำเสนอคำว่า ‘คำอติภาษาที่ยึดโยงกับวัฒนธรรม’ (extralinguistic culture-bound reference หรือ ECR) โดยให้คำจำกัดความว่าเป็นสิ่งที่ยอยู่นอกเหนือภาษา ซึ่งผู้ที่ใช้คำคำนั้นอาจไม่รู้จัก แม้ว่าบุคคลนั้นรู้ภาษานั้น ๆ ก็ตาม

⁵ แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “อีกนัยหนึ่ง: ตำราการแปล”

⁶ ความหมายของ ‘tea’ จากพจนานุกรมคอลลิคส์โคเบิลด์สำหรับผู้เรียนขั้นสูง (HarperCollins, n.d.)

⁷ ชาวอเมริกันไม่ได้ใช้คำว่า ‘tea’ อ้างอิงถึงอาหารมื้อเย็น แต่ใช้คำว่า ‘supper’

เมื่อกล่าวถึงความ เป็นเจ้าของภาษาไทยของคนไทยแล้วนั้น ไม่ได้หมายความว่าเราจะรู้ความหมายของคำไทยทุกคำ ตัวอย่างคำที่จัดว่าเป็น ‘คำอติภาษาที่ยึดโยงกับวัฒนธรรม’ ที่จะกล่าวถึงในบทนี้คือ ‘มณฑป’ คำนี้เป็นคำภาษาไทยซึ่งคนไทยที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่จำนวนมาก ไม่รู้ความหมายของคำคำนี้ คำนี้แปลว่า “เรือนเครื่องยอดขนาดใหญ่มีรูปทรงสี่เหลี่ยมจัตุรัสหลังคาเป็นทรงจอมแห ประกอบด้วยชั้นเชิงกลอนหลายชั้นเป็นต้น”⁸ ซึ่งมีความหมายบัญญัติอยู่ในพจนานุกรมไทย สถาปัตยกรรมไทยสะท้อนความเป็นไทยและมีความจำเพาะที่แม้แต่ผู้ที่ เป็นเจ้าของภาษาเองอาจจะไม่รู้จักเพราะไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะและมีความรู้เกี่ยวกับงานก่อสร้าง

ส่วนเคตัน (Katan, 2009, p. 79) ได้เลือกใช้คำว่า ‘ศัพท์วัฒนธรรม’ (culturemes) และให้คำจำกัดความว่าเป็น “ปรากฏการณ์ที่หยั่งรากลึกตามธรรมเนียมปฏิบัติในสังคมและในระบบกฎหมาย ทั้งยังมีรูปแบบและหน้าที่แบบเฉพาะเจาะจงแค่ในวัฒนธรรมเพียงวัฒนธรรมเดียวเมื่อมีการเปรียบเทียบวัฒนธรรมสองวัฒนธรรมด้วยกัน” คำที่สะท้อนความจำเพาะของระบบกฎหมายไทยได้ชัดเจนยิ่งคือการใช้สีในเอกสารราชการ ระบบกฎหมายไทยใช้คำว่า ‘คดีหมายเลขดำที่...’ กับคดีที่ศาลยังไม่ได้ตัดสิน และ ‘คดีหมายเลขแดงที่...’ กับคดีที่ศาลได้ตัดสินหรือจำหน่ายคดีแล้ว ในขณะที่ระบบกฎหมายอังกฤษไม่ใช่ ‘สี’ กับคดี ไม่ว่าจะเป็นคดีที่ยังไม่ได้ตัดสินหรือจำหน่ายคดีแล้วก็ตาม เมื่อนักแปลต้องแปล ‘คดีหมายเลขดำที่...’ และ ‘คดีหมายเลขแดงที่...’ เป็นภาษาอังกฤษ มิติของ ‘สี’ จึงเป็นสิ่งที่นักแปลต้องพิจารณาร่วมด้วยเพราะการใช้ ‘สี’ คู่กับคดีที่อยู่ระหว่างการพิจารณาและคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดคดีหรือมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความแล้วเป็นสิ่งที่หยั่งรากลึกในระบบกฎหมายไทยและปฏิบัติสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

คำที่ใช้กันมากที่สุดในสาขาวิชาการแปลศึกษาคือคำว่า “คำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรม” โดยดิกคินส์ (Dickins, 2012, p. 43) ได้ให้คำจำกัดความที่กระชับและเข้าใจง่ายว่าเป็น “คำหรือกลุ่มคำที่สะท้อนลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ” แม้ว่าดิกคินส์จะไม่ได้นำเสนอเทคนิคการแปลคำที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมเหมือนนักวิชาการรายอื่น ๆ แต่ดิกคินส์ได้สังเคราะห์เทคนิคการแปลของนิวมาร์ก, อีเวียร์และเฮอร์วีย์และฮิกกินส์ และนำเสนอให้เห็นว่าเทคนิคการแปลที่ใช้คำเรียกไม่เหมือนกันนั้นแท้จริงแล้วเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันและทับซ้อนกัน นอกจากนั้นแล้ว ดิกคินส์ยังนำกลยุทธ์การแปลของเวนุติ (Venuti, 2008) มาใช้สังเคราะห์เทคนิค

⁸ ความหมายของคำว่า “มณฑป” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, ม.ป.ป.)

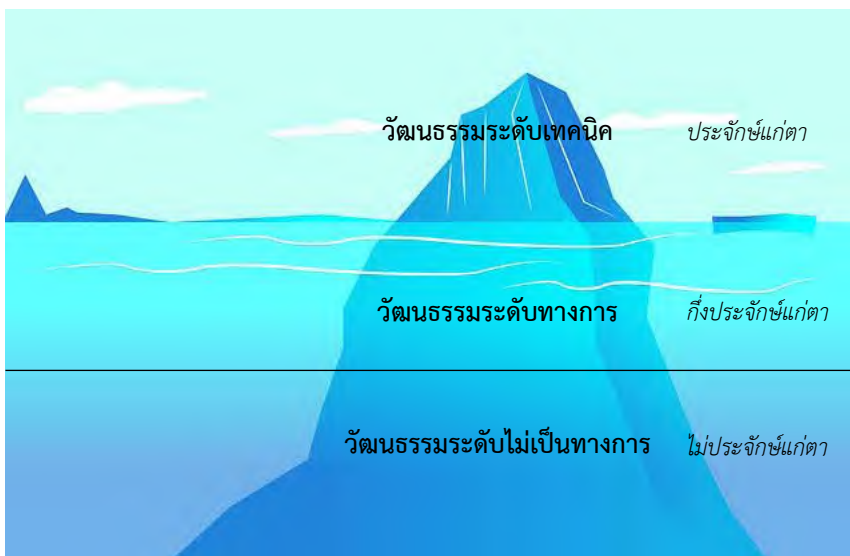
⁹ ความหมายของคำว่า “คดีดำ” และ “คดีแดง” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, ม.ป.ป.)

การแปลทั้งหมดข้างต้น โดยผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์ของดิทคินส์ได้ตีพิมพ์ออกมาเป็น “กรอบแนวคิดกรวยยอด” (Conceptual grid) ซึ่งมีคุณูปการต่อนักวิชาการที่ศึกษาเรื่องการแปลค่าที่มีความจำเพาะทางวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก และผู้เขียนจะกล่าวถึงโดยละเอียดในบทถัดไป

คำและคำจำกัดความข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่ามีอสมมาตร (asymmetry) สังเกตได้จากการเลือกใช้คำว่า “ไม่สามารถทดแทนกันได้” (unmatched) และ “ช่องว่าง” (gap) ซึ่งแท้จริงแล้วก็เป็นปัญหาการแปลในภาพรวม แต่อสมมาตรที่ปรากฏในที่นี้มีที่มาจากองค์ประกอบที่ยึดโยงอยู่กับ “วัฒนธรรม” วิธีแปลต่าง ๆ ที่นักวิชาการนำเสนอจึงเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาการแปลที่กล่าวได้ว่ามีสาเหตุหลักมาจากภาษาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างวัฒนธรรมต้นฉบับและฉบับแปล

1.2 ไตรวัฒนธรรม

เคทัน (Katan, 2004) กล่าวว่า การแปลคือการสื่อสาร และนักแปลเป็นผู้ประสานวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน เคทันได้นำต้นแบบภูเขาน้ำแข็ง (iceberg model) ของเอ็ดเวิร์ด ที. ฮอลล์ (Edward T. Hall, 1959) ที่เรียกว่า ‘ไตรวัฒนธรรม’ (Triad of Culture) มาปรับเพื่ออธิบายลำดับชั้นของวัฒนธรรม เคทันเสนอว่าวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ภาพ 1.1 ต้นแบบภูเขาน้ำแข็งไตรวัฒนธรรม ดัดแปลงมาจาก ‘Triad of Culture’ ของเอ็ดเวิร์ด ที. ฮอลล์ (Edward T. Hall, 1959)¹⁰

¹⁰ ดัดแปลงภาพจากเว็บไซต์ <https://www.tfhawaii.org/wordpress/blog/2017/02/unfunded-pensions-tip-of-the-iceberg/> (ลิขสิทธิ์: This Photo by Unknown Author is licensed under CC BY-SA.)